Rok I. Warszawa, dnia 31 lipca 1938 r. Nr. 25 (7)

BIULETYN GOSPODARCZY

ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU POLAKÓW Z ZAGRANICY

Redakcja i Administracja: Warszawa, ul. Mazowiecka 1. Tel. 666-04 i 666-07. Konto PKO. 13414.

SPÓŁDZIELCZOŚĆ

Ciężka sytuacja spółdzielczości polskiej w Niemczech

Związek Polaków w Niemczech przedłożył władzom niemieckim memorjał, w którym przedstawia trudne położenie ludności polskiej i domaga się uwzględnienia jej słusznych postulatów. Ciężka sytuacja spółdzielni polskich w Niemczech scharakteryzowana została w memoriale w sposób następujący:

W dziedzinie gospodarczej nie daje się zauważyć żadna poprawa położenia ludności polskiej w Niemczech.

W stosunku do polskich banków i polskich spółdzielni rolniczych prowadzi się ze strony niemieckiej, nawet w instytucjach urzędowych, bojkot. Urzędnicy państwowi byli często wzywani do podpisania przedłożonego oświadczenia, przez które zobowiązywali się do wystąpienia z polskich banków i spółdzielni, wymówienia i wycofania z nich swych wkładów względnie zapłacenia swych długów, — na co dano ze strony niemieckiej potrzebne kwoty do dyspozycji — oraz zerwania w ogóle jakichkolwiek kontaktów z polskimi instytucjami i podania dowodów, że tak się stało. W przeciwnym razie grozi im zwolnienie ze służby względnie upośledzenie w służbie.

Bund Deutscher Osten, miejscowe organizacje N. S. D. A. P. oraz urzędnicy, jak nauczyciele, burmistrze, żandarmeria itd. wzywają na zebraniach gminnych i przy innego rodzaju zbiórkach i okazjach, obecnych, ażeby nie kupowali w „Rolnikach", tylko w firmach niemieckich. Zakupy towarów w polskich spółdzielniach, utrzymywanie stosunków kupieckich z polskimi instytucjami określa się jako zdradę stanu, aby w ten sposób klientów prędzej i łatwiej móc odstraszyć.

Warunki pracy spółdzielczej w Czechosłowacji

Ze sprawozdania Związku Spółdzielni Polskich w Czeskim Cieszynie czerpiemy informacje o trudnych warunkach pracy spółdzielni polskich w Czechosłowacji.

Charakteryzując teren działalności spółdzielni polskich — zaznacza sprawozdanie — podnieść należy, że tak huty trzynieckie jak kopalnie w zagłębiu karwińskim wykazywały przez cały rok 1937 pełne zatrudnienie. Huty trzynieckie pracowały pełną parą, by sprostać nawałowi zamówień krajowych i zagranicznych, a kopalnie węgla osiągnęły rekord w ilości wydobytego węgla i w produkcji koksu. Z rekordową produkcją stoi jednak w dziwnej sprzeczności liczba zatrudnionych górników i robotników. Kopalnie węgla zatrudniały bowiem pod koniec 1937 r. 34.000 górników i robotników, podczas gdy w 1929 r. pracowało na szybach 43.600 ludzi. Z różnicy tej wynika jasno, ilu Polaków utraciło chleb wskutek technicznych ulepszeń i racjonalizacji.

W dziedzinie ustawodawstwa nie można pominąć milczeniem ustawy o obowiązkowym posiadaniu państwowych pożyczek przez różne instytucje gospodarcze, a więc również przez polskie spółdzielnie.

Nakłada ona na polskie spółdzielnie kredytowe obowiązek ulokowania w państwowych pożyczkach w przeciągu 4 lat 8% ogólnej sumy wkładów, o ile wkłady te nie przekraczają 1-go miliona koron a 12% przy sumie wkładów ponad 1 do 50 milionów koron. W międzyczasie musi każda spółdzielnia przeznaczyć na zakup państwowych papierów 50% z przyrostu wkładów.

Nie trzeba zaznaczać, że ustawa ta wywołała duże zastrzeżenia w sferach gospodarczych oraz zaniepokojenie wśród wkładców, którzy z powodu

fałszywych alarmów przed ogłoszeniem ustawy zaczęli swe wkłady wycofywać.

Dla polskiej spółdzielczości w Czechosłowacji jest ustawa ta specjalnie uciążliwa. Z kryzysu gospodarczego wyszły polskie spółdzielnie bardzo osłabione. Ledwo zdążyły nagromadzić jakie takie płynne środki obrotowe i ledwo przystąpiły do żywszej czynności kredytowej, już muszą oglądać się, w jaki sposób zdobyć potrzebną na zakupno pożyczek państwowych gotówkę. Podcięta zostanie płynność a z konieczności zahamowana na pewien okres czasu czynność kredytowa polskich spółdzielni.

Jedyny dorobek gospodarczy i prawdziwą ostoję dla polskiej ludności, na którą w każdym nagłym wypadku liczyć można było, stanowiły i stanowią istniejące we wszystkich gminach polskich Śląska Cieszyńskiego polskie spółdzielnie. Do podziału Śląska istniało na terenie powiatów frysztackiego i cieszyńskiego zaledwie kilka czeskich spółdzielni kredytowych. Pozazdroszczono Polakom jednak i na tym polu tego do pewnego stopnia wyłącznego stanowiska. W ciągu 18 lat powstały na terenie obu powiatów czeskie spółdzielnie jedna za drugą. Dzisiaj istnieje w powiecie czeskocieszyńskim 22 a w powiecie frysztackim 23 czeskich spółdzielni kredytowych, nie licząc wcale innych instytucji kredytowych w miastach i nie wspominając już o czeskiej spółdzielczości spożywczej i rolniczo-handlowej.

W związku z tym wspomnieć należy, że wskutek przerostu w zakładaniu spółdzielni i instytucji kredytowych wydano w r. 1933 ustawę, zakazującą zakładania instytucji kredytowych wszelkiego rodzaju bez pozwolenia rządu. Według przepisów ust. może takiego pozwolenia udzielić rząd wzgl. kompetentne ministerstwo jedynie w wypadkach „zasługujących na specjalne uwzględnienie".

W takich warunkach praca Związku Spółdzielni Polskich musi z konieczności napotykać na wielkie trudności i nie może dać takich wyników, jakie by można było uzyskać, gdyby tej zaciętej walki konkurencyjnej i walki o kawałek chleba nie było. To też mimo, iż życie gospodarcze w Czechosłowacji cechowało w ubiegłym roku, jak już wspomniano, pewne ożywienie, i mimo, że spółdzielnie pracowały w stosunkowo spokojnych i lepszych warunkach niż w latach poprzednich, nie mogą poszczycić się takimi wynikami, jakich możnaby się spodziewać w normalnych warunkach, względnie też jakie uzyskały inne organizacje spółdzielcze, pracujące w Czechach, na Morawach, czy też na Słowaczyźnie.

Bank Słowiański w Berlinie w 1937 roku

Otrzymaliśmy sprawozdanie Banku Słowiańskiego w Berlinie z działalności w 1937 r. Insytucja ta, jak wiadomo, jest centralą finansową spółdzielni polskich w Niemczech. Z nadesłanego sprawozdania przedrukowujemy uwagi ogólne, wyjaśniające warunki pracy i osiągnięcia Banku Słowiańskiego w 1937 r.

Rok sprawozdawczy cechowało wybitne wzmożenie się płynności zasobów Banku spowodowane z jednej strony silnym wzrostem obcych jak również własnych środków, z drugiej zaś — utrzymywaniem się łącznych rozmiarów kredytowych na mało zmienionym poziomie wobec umiarkowanego tylko przyrostu lokat długotrwałych.

Współpraca Banku ze spółdzielniami polskimi kształtowała się odnośnie do potrzeb, dyktowanych warunkami ogólnego położenia polskiego życia gospodarczego w Niemczech. Szczególnie zacieśnienie swobody handlowej polskich „Rolników" i z tym połączony zastój obrotu w zakresie niejednych artykułów pierwszej potrzeby wymagały ze strony Banku intensywniejszej działalności kredytowej w stosunku do dotkniętych spółek rolniczo - handlowych. Dopływ wkładów spółdzielczych był natomiast skromny, co po części tłumaczyć należy uznania godnym udziałem polskich banków spółdzielczych w podwyżce kapitału akcyjnego Banku Słowiańskiego pod koniec roku sprawozdawczego i wynikającą z tego absorbcją zasobów gotówkowych na cele subskrypcji.

Operacje ogólno - bankowe rozwijały się w roku sprawozdawczym normalnie. Nieprzerwany przyrost innych wkładów pozwolił uwzględnić Bankowi w większym stopniu zapotrzebowania kredytowe ze strony pozostałej klienteli. Ruch oszczędnościowy odznaczył się szczególnym ożywieniem, z jednej strony na skutek wzmożonej akcji odmrażania zablokowanych wkładów drogą rozrachunku z Polską, z drugiej zaś — dzięki napływaniu drobnych kwot ze strony polskich robotników sezonowych, przebywających w roku sprawozdawczym na pracach rolnych w Niemczech.

Znaczny dopływ środków, uzyskanych z emisji nowych akcyj w związku z podwyżką kapitału zakładowego, sprzyjał inwestycjom nieruchomościowym Banku, dokonanym w ciągu roku sprawozdawczego w pierwszym rzędzie celem ukończenia budowy gimnazjum polskiego w Kwidzynie. Gotowy od szeregu miesięcy zakład uruchomiony został ostatecznie pod koniec roku sprawozdawczego. Sytuacja polskiego liceum w Raciborzu nie doznała natomiast również w roku 1937 żadnej zmiany na lepsze.

Nadmienić jeszcze należy, że z początkiem bieżącego roku Bank nabył na własność dom, w którym dotychczas jego biura mieściły się w wynajętym lokalu.

Dzięki ożywionej działalności wzrosły w okresie sprawozdawczym łączne obroty Banku o RM 5,1 milionów wzgl. o 36,3%, osiągając kwotę RM 19,2 milionów. Suma bilansowa Banku na dzień 31/XII 37 r. wyniosła RM 2,5 milionów wobec RM 1,9 mil. na koniec roku poprzedniego, wykazując wzrost o 31,8%.

PROPAGANDA SPÓŁDZIELCZA

Sztuki teatralne spółdzielcze

Doskonałym środkiem propagandy spółdzielczej, a zarazem świetnym materiałem dla teatrów amatorskich są sztuki teatralne o podkładzie społecznym, poruszające zagadnienia solidarności i współpracy. W Polsce posiadamy duży wybór tego rodzaju sztuk teatralnych Pragnęlibyśmy na niektóre zwrócić uwagę działaczy spółdzielczych.

Najstarszą sztuką sceniczną spółdzielczą jest sztuka ludowa ze śpiewami i tańcami, J. S. Pobratymca-Płatkowkowskiego p. t. **„Górą Spółdzielnie"** str. 107 plus 54 stron nut. Cena zł. 3. — (Przed tekstem podane są krótkie życiorysy 3 pionierów spółdzielczości polskiej: Ks. Szamarzewskiego, Dr. Stefczyka i Romualda Mielczarskiego). Z innych sztuk wymienić należy K. A. Czyżowskiego **„Pochód"** — dramat w 3 aktach z prologiem (str. 168, cena zł 0.50) jako też Zofii Wojnarowskiej **„Noc"** — utwór sceniczny w 3 aktach, str. 31, cena zł 0,90. Drugi jej utwór **„W sidłach Judasza"**— sztuka w 3 aktach, nadaje się dla środowisk robotniczych (str. 11 — zł 1. —). Piątym większym utworem scenicznym o treści spółdzielczej — jest sztuka M. Pietrzaka **„Kto zwycięży"** — w 3 aktach (str. 31 — zł. 0,60). Szóstą i chyba najpocieszniejszą spółdzielczą sztuką teatralną jest Jana Dowżyka komedia w 3 aktach p. t. **„Artykuł 124"** (rozumie się artykuł ustawy o spółdzielniach, przewidujący kary dla nieporządnych członków zarządu). Cena zł. 0.60.

Nie ze słowa, lecz z treści ideowej wybitnie spółdzielczą jest też inscenizacja symboliczna Janiny Banachowej p. t. **„Pszczoły"**, (str. 35, cena zł. 0.30). Jest to piękna apoteoza pracy zbiorowej i podporządkowania się interesom zbiorowości, dla dobra ogółu.

Do tej samej kategorii należy inscenizacja Marii Kownackiej dla dzieci szkolnych p. t. **„O Jaśku co się z Rokitą założył"**, cena zł. 0.50.

Zbiór inscenizacji i deklamacji na „Dzień Spółdzielczości" p. t. **„Wszyscy na front spółdzielczy"** (str. 20, zł. 1.—) i **„Idzie nowy czas"** (str. 32, zł. 0.60).

Piękne są wiersze do deklamacji w małym zbiorku Roli p. t. **„Wierność spółdzielcza"** (zł. 0.10).

Również dla dzieci napisana jest komedyjka spółdzielcza Hanny Dobrowolskiej p. t. **„Piraci"** (zł. 0.50, wyd. „Społem").

Dla kół amatorskich polecamy też: Dąbrowskiej M. **„Obrazy żywe"** zł. 0.50 i **Oświetlenie sceny** zł. 0.50.

Wszystkie te książeczki można nabyć za pośrednictwem Składnicy Hurtowej Pomocy Kulturalno - Oświatowych Światowego Związku Polaków z Zagranicy. Warszawa, Mazowiecka 1. Księgarnie i organizuje polskie zagranicą otrzymują warunki specjalne.

Ruch spółdzielczy w Polsce

Spółdzielczy handel zamorski

Już od wielu lat Związek „Społem" nawiązał bezpośrednie stosunki handlowe z zagranicą. W działalności swojej Związek zawsze usilnie starał się o sprowadzenie towarów obcego pochodzenia za pośrednictwem pokrewnych hurtowni spółdzielczych. Usiłowania te zostały ostatnio poważnie ułatwione na skutek rozpoczęcia przed pół rokiem działalności Międzynarodowej Hurtowni Spółdzielczej w Londynie, której Związek jest członkiem i do której kieruje większe zamówienia. Poza tym zatrudnia Związek specjalnych pracowników, których zadaniem jest nawiązywanie bezpośrednich stosunków handlowych z krajami produkującymi pewne artykuły konsumcyjne.

Związek „Społem", kierując się dążeniem do zrównoważania przywozu z wywozem i szukając rynków zbytu dla skupionych przez spółdzielnie płodów rolniczych, rozwija intensywną akcję stałego zwiększania eksportu.

Tak np. w r. 1935 wywóz pokrył 11% przywozu, w r. 1936 wartość wywozu pokryła już 16% wartości przywozu, a w r. 1937 — 25%. Dotychczasowe wyniki za 1936 r. pozwalają przypuszczać, iż nastąpi w dalszym ciągu poważny wzrost eksportu.

W skład artykułów eksportowych wchodzą przede wszystkim ziemiopłody i produkty hodowlane, a w szczególności jaja, skupowane głównie w okręgach kieleckim, chełmskim, włodawskim i hrubieszowskim.

Masowe wycieczki młodzieży spółdzielczej

W lipcu w przejeździe do Gdyni bawiła w Warszawie wycieczka młodzieży nagrodzonej w konkursie organizowanym przez spółdzielnie kredytowe zrzeszone w Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo - Gospodarczych R. P., pod hasłem: „Poznajmy naszą spółdzielnię".

Poza młodzieżą, której udział wyrażał się liczbą prawie 48 tys., w konkursie uczestniczyli również nauczyciele - opiekunowie S. K. O. w liczbie 516.

Młodzież wraz ze swymi nauczycielami-opiekunami Szkolnych Kas Oszczędności przybyła ze wszystkich krańców Polski i zwiedziła poza Domem Spółdzielczości Rolniczej im. Fr. Stefczyka ważniejsze zabytki Warszawy.

W Gdyni młodzież przebywała ok. 8 dni, gdzie poza zwiedzaniem miasta i urządzeń portowych odbyła wycieczkę statkiem na Hel. Nauczyciele natomiast wyjechali do Danii S/S „Kościuszko".

Rekordowy wywóz masła w czerwcu 1938 r.

Wywóz masła z Polski w czerwcu rb. osiągnął nienotowaną jeszcze wysokość 2.509.576 kg.

Cały ten wywóz dokonany został przez spółdzielczość: 99,5% wywozu pokryły centrale, a 0,5% spółdzielnia „Rotr" w Rypinie-Golubiu.

Wyższy naukowy kurs spółdzielczy

W celu naukowego, systematycznego kształcenia pracowników związków i instytucyj spółdzielczych oraz celem popierania naukowego studium ruchu spółdzielczego — utworzono w r. 1924 stały Państwowy roczny Wyższy Naukowy Kurs Spółdzielczy, w obrębie Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego przy współudziale profesorów Uniw.

Jagiel. i Wyższego Studium Handlowego w Krakowie oraz wybitnych specjalistów — praktyków.

Kurs rozpoczyna się dnia 1 października i trwa do końca czerwca następnego roku przez trzy trymestry. Kurs w ciągu 3 trymestrów obejmuje następujące wykłady: nauka o spółdzielczości, ustawodawstwo w zastosowaniu do spółdzielczości, organizacja pracy społecznej, ekonomia polityczna, prawodawstwo skarbowe, nauka o handlu rolniczym, technika handlowa, nauka kalkulacji i rachunków kupieckich, rachunkowość kupiecka i spółdzielczość (teoret), geografia gospodarcza, ćwiczenia w geografii gospodarczej, praktyka spółdzielcza mleczarska, ćwiczenia laboratoryjne w standar. prod. rol. polityka ekonomiczna, biologiczne podstawy spółdzielczości, rachunkowość kupiecka i spółdzielczość (praktyczna), praktyka spółdz. roln. handlowa, przyg. rynk. i standar. produktów zwierz., współpraca rolnictwa w dostawach dla armii, polityka agrarna, nauka o bankowości, taryfoznawstwo, praktyka spółdzielczo - kredytowa.

Przez cały rok w soboty wycieczki geograficzno-gospodarcze i spółdzielcze. Dzięki staraniom Dyrekcji Kursu absolwenci mają możność uzyskiwania płatnych praktyk. Do zapisu w charakterze słuchaczy zwyczajnych jest wymagane: posiadanie świadectwa dojrzałości szkoły średniej ogólnokształcącej (liceum), seminarium nauczycielskiego lub szkoły zawodowej, ewent. świadectwo ukończenia szkoły zawodowej równorzędnej z 8 klasami gimnazjalnymi starego typu.

Wzrost liczby członków spółdzielni spożywców

Według ostatnich danych, liczba członków spółdzielni spożywców zrzeszonych w Związku „Społem" wzrosła w r. 1937 o 30 tysięcy, osiągając w końcu tego roku liczbę 324 tys., wobec 294 w roku ubiegłym. Przyrost wyniósł więc ponad 10%. Najszybciej rozwija się spółdzielczy ruch spożywców na wsi i odsetek rolników wśród członków spółdzielni stale wzrasta. W r. 1936 wynosił on 40,1%, podczas gdy urzędnicy i robotnicy stanowili 49% (reszta przypadała na zawody wolne i inne). W roku 1937 odsetek rolników wzrósł do 43,8%.

KRONIKA

BELGIA

Samoobrona Spółdzielni

Powszechna Spółdzielnia złożyła rządowi, członkom obu izb i prasie deklarację o swojej gotowości przeciwstawienia się wszystkimi legalnymi środkami wszelkim wyjątkowym przepisom dotyczącym spółdzielni, protestując zarazem przeciwko twierdzeniom, według których stowarzyszenia spółdzielcze korzystają z przywilejów fiskalnych. Przeciwnie oświadcza deklaracja, płacą one wszelkie podatki i opłaty ciążące na handlu prywatnym, a poza tym, gdy wszystkie stowarzyszenia spółdzielcze posiadają prawidłową księgowość i ogłaszają swoje bilanse, wywiązują się one ze swych obowiązków w całości. Prócz tego zwrotów od zakupów nie można ani prawnie, ani praktycznie upodabniać do dywidend spółek akcyjnych ani zysków kupców prywatnych, ponieważ ustawodawstwo i nauka o prawie ustalają w sposób najbardziej wyraźny, że zwroty, podstawowa zasada organizacji spółdzielczej, są oddaniem zainteresowanemu zwyżki cen, na którą on się godził w momencie zakupu. Z punktu widzenia fiskalnego zwroty zachowują swój charakter nadebranego, jeżeli są uznane przez prawidłową decyzję przed zamknięciem okresu działania. Spółdzielnie spożywców nie mogą być opodatkowane z racji tych zwrotów, tak samo jak nie są opodatkowani kupcy, którzy z różnych powodów przyznają swoim klientom zmniejszenia cen, albo raboty.

LITWA

Zjednoczenie Polaków Rolników

Zjednoczenie Polaków Rolników w Litwie powstało z dawnej organizacji zawodowej wielkiej własności. Obecnie jest to organizacja, która zamierza przyjść z pomocą fachową wszystkim rolnikom polskim, bez względu na posiadany obszar ziemi. Na 1 stycznia 1938 r. liczba jej członków wynosiła 1115 gospodarujących na 40.954 hektarach ziemi, własnej lub dzierżawionej.

Działalność Z. P. R. w 1937 r. była bardzo różnorodna. Instruktorzy Zjednoczenia inicjowali zakładanie poletek doświadczalnych, na których wykazywano korzyści, wynikające z racjonalnych płodozmianów, stosowania nawozów sztucznych i nasion wysokogatunkowych. Akcja ta przyczynia się do podniesienia wydajności gospodarstw członków Zjednoczenia. Dalej przy pomocy Zjednoczenia założono w oddziałach 13 punktów kopulacyjnych, 3 szkółki drzew owocowych oraz 75 spółek maszynowych. W powyższej akcji Zjednoczenie pomaga swym członkom w miarę możności drogą udzielania pożyczek bezprocentowych.

Zjednoczenie pośredniczy również przy nabywaniu przez członków nawozów sztucznych. W roku 1937 członkowie Zjednoczenia zakupili 14.420 worków tych nawozów. Zakupy te były częściowo kredytowane przez polskie instytucje kredytowe.

NIEMCY

Konferencja spółdzielców polskich na Chełmskim Wierchu.

W czerwcu b. r. odbyła się na górze św. Anny konferencja zarządów spółdzielni polskich na Śląsku Opolskim, z udziałem członków Rad Nadzorczych, oraz licznych przedstawicieli polskich organizacyj społecznych. Z licznych przemówień i dyskusji wynikało, że Polacy — członkowie lub klienci spółdzielni polskich w Niemczech — nie zrażają się żadnymi trudnościami, a spółdzielni swych nietylko bronią, lecz we wszystkim popierają.

Konferencja ta — pierwsza w dziejach spółdzielni polskich w Niemczech — wykazała, że spółdzielca polski w Niemczech bierze czynny udział w pracy społecznej.

Stan spółdzielczości spożywców w różnych krajach

Według ostatnich danych liczba spółdzielni spożywców wynosiła 21.064 bez Rosji Sowieckiej. Zrzeszały one (również bez Rosji) 19,2 milionów członków. Na pierwszym miejscu stoi Anglia z 7,8 miliona członków, dalej idzie Francja z prawie 3 milionami, Niemcy z 2,1 miln., Czechosłowacja z 952 tys., Węgry z 642 tys., Szwecja — 585 tys, Finlandia — 537 tys., Belgia — 499 tys., Szwajcaria — 437 tys. itd. Polska stoi na 14-ym miejscu, a na 13 wyprzedzających nas państw 4 zaledwie posiadają liczniejszą od Polski ludność.

Spółdzielnie spożywców dokonały łącznie (bez Rosji) 8.191 miln. fr. szwajc. obrotu. Na pierwszych miejscach stoją: Anglia 3.994 miln. fr., Francja 748 miln. fr., Niemcy 696 miln. fr. Nieco lepiej wygląda nasza pozycja pod względem działalności hurtowni spółdzielczych: „Społem" stoi na 10 miejscu z 63 miln. fr. szw. obrotu, za Anglią — 2.158 miln fr., Niemcami 423 miln. fr., Szwajcaria 233 miln. fr., Czechosłowacją, Francją, Szwecją, Finlandią, Danią i Węgrami. Ogółem hurtownie spółdzielcze dokonały sprzedaży za 4.170 miln. fr. szwajcarskich (bez Rosji).

Najgorzej jednak wygląda u nas przeciętna obrotu spółdzielni na 1 mieszkańca. Jest ona wynikiem słabego skooperatyzowania ludności i jej niskich dochodów. Stoimy tu ze swymi 3 fr. szw. na mieszkańca wobec przeciętnej 15 fr. szw. na 25 miejscu: Poza nami znajduje się tylko Rumunia i kraje pozaeuropejskie.

Wydawca: Światowy Związek Polaków z Zagranicy: Inż. J. Grabowski Redaktor Wydawnictw Ś. Z. P. z Z.: Wł. Oszelda

Drukarnia „Wiek Nowy", Warszawa, ul. Nowe-Miasto 1, tel. 11-33-05